

УДК 911.3

Кулик К.В.

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ**

Проаналізовано поділ страхового ринку України на регіони. Визначено особливості регіональної структури страхового ринку України.

Ключові слова: страховий ринок, структура, регіон

Проанализировано разделение страхового рынка Украины на регионы. Определены особенности региональной структуры страхового рынка Украины.

Ключевые слова: страховой рынок, структура, регион

The analysis of the division of Ukrainian insurance market into regions is made. The features of regional structure of Ukrainian insurance market are detected.

Key words: insurance market, structure, region

Постановка проблеми. Страховий ринок України характеризується територіальною нерівномірністю розвитку. Найбільше страхових компаній розташовано у великих містах: Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Одесі, Харкові, Луганську. Характерною особливістю вітчизняного ринку страхування є низька страхова активність у західних областях України. Економісти стверджують, що причинами такої нерівномірності є значно менша кількість великих підприємств, а також нижча платоспроможність населення в порівнянні зі столицею та східними областями. Але зростання потреби в страхових послугах викликає необхідність виявлення закономірностей існуючої структури для сприяння розвитку страхування в тих областях України, які недостатньо забезпечені умовами здійснення страхової діяльності.

Для підвищення ефективності функціонування страхового ринку необхідно глибше дослідити тенденції розміщення страхових підприємств на території України, їх спеціалізацію в різних галузях і сферах діяльності, а також провести дослідження ступеня задоволеності потреб населення в страхових послугах. Науково обґрунтована територіальна структура сприяє підвищенню цієї ефективності, гарантуючи рівномірний розвиток страхової діяльності в усіх регіонах країни.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Загальну теорію страхування в Україні досліджували багато науковців. У їхніх працях висвітлено основні питання здійснення страхової діяльності, приведено різні погляди на вирішення тих чи інших проблем. Проте, всі проведені раніше дослідження дають лише узагальнену інформацію й переважно тільки з позиції економіки.

Серед актуальних публікацій, присвячених страховій діяльності в Україні, слід назвати праці В. Базилевича [1], який приділяє певну увагу територіальній структурі страхового ринку, наводить схему розподілу його на чотири основні регіони. В монографіях О. Козьменко [3], С. Булгакової, А. Василенка та ін. [5] розглядаються стан та основні тенденції розвитку вітчизняного страхового ринку, звертається увага на проблеми його концентрації та централізації. Дослідники А. Зальотов [2] і В. Фурман [6] визначають фактори, що впливають на здійснення страхової діяльності в Україні, а також пропонують власне бачення її територіальної організації. В. Фурман також наголошує на значенні регіональної структури страхового ринку для розвитку міжнародних економічних відносин у сфері страхування. Найбільш детально вплив територіальної організації страхового ринку на економічний розвиток окремого регіону та України в цілому розкрили в своїй монографії Н. Пойда-Носик і Р. Бачо [4].

Проте, слід зазначити, що територіальна організація страхового ринку України вивчена поки що недостатньо, а отже, потребує подальших досліджень.

Визначення невирішених сторін проблеми. Фахівці страхової галузі визначають територіальну структуру ринку страхування України як проблемний аспект. Більшість з них погоджуються, що існує необхідність

створення теоретичних засад, що стосуються розвитку страхової діяльності на регіональному рівні. Нині не існує чітких критеріїв поділу страхового ринку України на регіони. Отже, існує необхідність встановлення ознак, на основі яких адміністративні області України можна було б віднести до того чи іншого страхового регіону.

Метою статті є виявлення основних особливостей існуючої територіальної структури страхового ринку України для подальшого її вдосконалення.

Основний виклад матеріалу. Під регіональною структурою страхового ринку більшість дослідників розуміють сукупність страхових підприємств, страхових ринків окремих регіонів, пов'язаних між собою тісними зв'язками. Крім того, страховий ринок, з урахуванням територіальної належності, визначають як у межах країни, так і в міжнародному масштабі [6, с. 133].

Органом, який забезпечує проведення державної політики у сфері страхування і здійснює державний нагляд за страховою діяльністю в Україні є Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд). Ним було визначено регіональну структуру страхового ринку України. Згідно з нею, ринок страхових послуг поділяється на чотири регіони: Західний, Східний, Південний і Центральний [1, с. 67]. Розподіл областей України за регіонами зображено на рис. 1.

Регіоналізація страхового ринку України			
Західний регіон	Східний регіон	Південний регіон	Центральний регіон
Вінницька	Сумська	Одеська	Житомирська
Хмельницька	Харківська	Миколаївська	Кіровоградська
Львівська	Донецька	Херсонська	Черкаська
Івано-Франківська	Луганська	Запорізька	Чернігівська
Тернопільська	Дніпропетровська	АР Крим	Київська
Чернівецька	Полтавська	м. Севастополь	м. Київ
Закарпатська			
Волинська			
Рівненська			

Рис. 1. Регіоналізація страхового ринку України

Запропонована регіональна структура має в своїй основі групування областей за їх розташуванням і не враховує особливостей економічного розвитку. Так, у кожному регіоні є безумовний лідер (область, що має найвищі показники страхової активності) та так званий аутсайдер.

Існує багато показників, за якими оцінюється розвиток страхової діяльності в регіоні. Розглянемо основні: суми страхових платежів та страхових виплат за регіонами станом на 2009 р.

Табл. 1 демонструє абсолютні та відносні показники страхових надходжень за областями, а також відображає загальні суми платежів у страхових регіонах.

Таблиця 1. Страхові платежі за регіонами страхового ринку України (2009 р.)

Область	Страхові платежі, млн. грн.	Питома вага області, %
<i>Західний регіон</i>		
Вінницька	79,40	11,5
Хмельницька	53,60	7,8
Львівська	207,60	30,0
Івано-Франківська	60,00	8,7
Тернопільська	47,20	6,8
Чернівецька	37,60	5,4
Закарпатська	81,20	11,7
Волинська	63,60	9,2
Рівненська		
Всього	691,40	100
<i>Східний регіон</i>		
Сумська	47,60	4,7
Харківська	178,50	17,5
Донецька	300,40	29,4
Луганська	138,40	13,5
Дніпропетровська	279,00	27,3
Полтавська	78,20	7,7
Всього	1022,10	100
<i>Південний регіон</i>		
Одеська	234,40	31,7
Миколаївська	69,00	9,3
Херсонська	57,40	7,8
Запорізька	181,00	24,5
АР Крим	154,30	20,9
м. Севастополь	43,10	5,8
Всього	739,20	100
<i>Центральний регіон</i>		
Житомирська	52,30	2,9
Кіровоградська	43,90	2,5
Черкаська	63,40	3,6
Чернігівська	55,30	3,1
Київська	89,30	5,0
м. Київ	1470,90	82,9
Всього	1775,10	100

Як видно з табл. 1, за абсолютними показниками страхових премій в структурі страхового ринку України лідирує Центральний регіон. Його частка становить майже 42% від загальної суми страхових надходжень по Україні за 2009 р. Такий показник завдячує високій страховій активності столиці. Саме в Києві було зібрано майже 83% страхових премій регіону (35% від загального показника страхового ринку України).

Якщо розглядати Центральний регіон страхового ринку без врахування показників столиці, загальна сума страхових надходжень у цей регіон у 2009 р. становила всього 304,2 млн. грн., що лише на 1,25%

перевищує показник однієї Донецької області. А дані Західного регіону перевищують цей показник більше, ніж удвічі, незважаючи на те, що страхова активність західних областей України є найнижчою серед усіх регіонів страхового ринку. Аналогічна ситуація спостерігається в структурі страхових відшкодувань (табл. 2). Дані свідчать, що в самому місті Києві здійснюється значно більше виплат, ніж у кожному з регіонів, окрім Центрального. Частка столиці в структурі виплат Центрального регіону становить більше 85%, а отже, на інші області цього регіону припадає досить незначний відсоток відшкодувань. На прикладі Центрального регіону ми розглянули, як значення показників найбільш успішної територіальної одиниці впливають на висновки щодо діяльності у всьому регіоні. Аналогічні тенденції існують і в інших регіонах. Можна стверджувати, що Східний регіон розвивається досить рівномірно в порівнянні з Південним, в якому лідерські позиції займає Одеська область і Західним, де найкращі показники має Львівська область.

Таблиця 2. Страхові виплати за регіонами страхового ринку України (2009 р.)

Область	Страхові виплати, млн. грн.	Питома вага області, %
<i>Західний регіон</i>		
Вінницька	29,10	12,41
Хмельницька	19,40	8,28
Львівська	84,60	36,09
Івано-Франківська	19,70	8,40
Тернопільська	14,00	5,97
Чернівецька	9,50	4,05
Закарпатська	22,90	9,77
Волинська	20,20	8,62
Рівненська	15,00	6,40
Всього	234,40	100,00
<i>Східний регіон</i>		
Сумська	17,40	4,63
Харківська	69,80	18,58
Донецька	106,40	28,33
Луганська	49,00	13,05
Дніпропетровська	104,20	27,74
Полтавська	28,80	7,67
Всього	375,60	100,00
<i>Південний регіон</i>		
Одеська	95,10	29,88
Миколаївська	30,40	9,55
Херсонська	22,20	6,97
Запорізька	71,90	22,59
АР Крим	79,70	25,04
м. Севастополь	19,00	5,97
Всього	318,30	100,00
<i>Центральний регіон</i>		
Житомирська	20,90	2,2
Кіровоградська	34,10	3,6

Черкаська	27,50	2,9
Чернігівська	17,30	1,8
Київська	42,50	4,5
м. Київ	808,00	85,0
Всього	950,30	100,0

Дослідник Н. Пойда-Носик зазначає, що однією з основних проблем областей є жорстка конкуренція з боку підприємств, які зареєстровані на території областей-лідерів. Вони займають значну частку ринку за рахунок створення філій та представництв по всій території України, забезпечуючи страховий захист не лише в регіоні, де вони зареєстровані. Крім того, зазначає науковець, останнім часом посилилася тенденція зняття з обліку підприємств у областях і перенесення їхніх юридичних адрес до обласних центрів, економічно розвинених міст, а найчастіше – до Києва. Таким чином, податок на прибуток, який сплачують страхові фірми, надходить вже не до бюджетів областей, а поповнює бюджет і так високорозвиненої столиці. Причинами переміщення підприємств найчастіше є тиск з боку місцевих органів виконавчої влади або податкових органів [4, с. 100].

Висновки та перспективи. Існуюча нині регіональна структура страхового ринку має ряд особливостей. Економісти під територіальною структурою розуміють поділ страхового ринку на чотири регіони: Західний, Східний, Південний і Центральний. Але чітких критеріїв такого поділу не існує. Аналіз загальних показників страхової активності по регіонах показує, що вони найчастіше значно залежать від адміністративної одиниці, яка займає лідируючі позиції в регіоні. Також науковці, які досліджували страховий ринок з позиції економіки, стверджують, що неналагоджена співпраця страхових підприємств з органами місцевого самоврядування спонукає їх до переміщення в області з більш сприятливими умовами для діяльності. В результаті за рахунок цих підприємств відбувається наповнення бюджетів високорозвинених територіальних одиниць, що спричиняє збільшення диспропорцій розвитку регіонів. Крім того, страхові фірми, зареєстровані на території відстаючих областей, не завжди здійснюють діяльність у своїй області, прагнучи обслуговувати більш платоспроможних споживачів страхових послуг. Таким чином, розширюється сфера впливу столиці та інших економічно розвинених міст на страховий ринок України.

1. Базилевич В. Д. Страховий ринок України/ В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 1998. – 372 с.
2. Залетов А. Н. Страхование в Украине/ А. Н. Залетов. – К.: Международная агенция «BeeZone»: Логос, 2002. – 452 с.: ил.
3. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: Монографія/ О. В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
4. Пойда-Носик Н. Н. Страхове підприємництво регіону: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія/ Н. Н. Пойда-Носик, Р. Й. Бачо. – Ужгород: Мистецька лінія, 2010. – 229 с.
5. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку: Монографія/ С. О. Булгакова, А. В. Василенко, Л. І. Василенко та ін. – К.: КНТЕУ, 2007. – 460 с.
6. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку/ В. М. Фурман. – К.: КНЕУ, 2005. – 296 с.